

Architect van Panamarenko-platform en containertorens heeft nog steeds plannen

Het Nieuwsblad - 27 Mei 2021

Antwerpen - Als het aan architect Luc Deleu lag, kregen Antwerpse studenten les op een vliegdekschip en veranderde de Groenplaats in een groen schilderspalet. Het mocht niet zijn. Gelukkig bestelde Panamarenko een helikopterplatform en Middelheim een containerpaviljoen. Na een halve eeuw is de dwarse architect nog lang niet uitgeteld. Dat bewijst een overzicht in deSingel. En straks bouwt hij nog een uitkijkpost op de Scheldekaaien.

Mijn plannen lijken futuristisch maar zijn dat niet. Ze zijn bedoeld om twee keer na te denken.

In de Singel staan nog tot begin september de meest prikkelende maquettes van T.O.P. Office bij elkaar, het bureau dat Luc Deleu in 1970 op de Cogels Osylei oprichtte. 'Future Plans 1970-2020' heet de expo en het begeleidende boek. Toekomstmuziek dus, want bijna niets ervan werd effectief gebouwd. Wel blijven zijn ideeën tot de verbeelding spreken en deden ze meermaals dienst als verplichte studiestof aan architectuurfaculteiten.

Sommige voorstellen zijn brutaal zoals zijn aanvraag voor een 'internationale mesthoop in de Sahara', andere humoristisch zoals de plaatsing van windmolens op het World Trade Center in New York. Ronduit visionair klinkt zijn pleidooi in 1969 om de net aangelegde Ring van Antwerpen volledig rond te maken. "Daar zijn ze nu toch aan begonnen. Mijn ontwerpen zagen er soms futuristisch of utopisch uit, maar zijn dat in de grond niet", gelooft Deleu. "Ze zijn bedoeld om twee keer na te denken hoe men iets bouwt."

Een ander tot de verbeelding sprekend voorbeeld dateert uit 1972 toen de beginnende architect meedeed met de ontwerpwedstrijd voor een universitaire campus in Wilrijk. "Ik zond buiten competitie in want je moest toen betalen om mee te dingen en dat geld had ik niet. Dat kwam de jury goed uit want ze kon zeggen dat mijn idee interessant was zonder erop in te moeten gaan."

Vliegdekschip

Deleu's voorstel bestond erin om de universiteit in te richten op drie vliegdekschepen zodat het groen van campus Drie Eiken niet moest worden verkaveld. "Ik ben een zeefanaat en heb meer dan anderhalf jaar van mijn leven op het water doorgebracht. Het is de plek op aarde waar er het meeste plaats is. Varen geeft inspiratie", weet Deleu uit ervaring. Dat drijvende universiteiten geen sciencefiction zijn, werd intussen bewezen door concrete voorbeelden in Azië. De maquette van Deleu's Mobile Medium University bevindt zich nu in de inkomhal van het M HKA.

Al even out of the box was Deleu's bijdrage in 1990 aan de open competitie van Stad aan de Stroom om de Scheldekaaien nieuw leven in te blazen. Stoutmoedig stelde hij een gigantische zwaaibrug naast het Steen voor, waarop een Maritiem Museum en een zwembad konden worden ingebed.

In 2015 waagde Deleu zijn kans in de officiële wedstrijd voor de herinrichting van de Groenplaats. Zijn plan dat hij met collega's indiende, was het meest uitgesproken en gedetailleerde van de vijf geselecteerden en schrok wellicht juist daardoor de jury af. Deleu splitste het plein op in een druk ondergronds gedeelte voor mobiliteit en een rustige esplanade in de vorm van een groen schilderspalet, waarbij het standbeeld van Rubens in het vingergat zou komen. "Als het aan mij lag, zou de Groenplaats een vrolijk groen plein geworden zijn, met veel verhoogde bloembakken", gelooft Deleu.

De indruk leeft dat Luc Deleu vooral een kunstenaar is wiens werk in musea en kunstverzamelingen thuishoort. Of een architectuurfilosoof, die het debat over leven en bouwen in een globale context voedt. "Klopt niet helemaal, want terugkijkend heb ik toch wat gebouwd", corrigeert hij. "Sommigen denken: die Deleu dat is teveel rock 'n' roll, die kan geen dossiers opvolgen en deadlines halen, maar dat is niet het geval. Ik heb huizen gebouwd en verbouwd in Nederland, in Tervuren, in Blankenberge en zelfs in Antwerpen."

Zijn allereerste realisatie was het opzienbarende café de Skipper op de Antwerpse Grote Markt. Door een revolutionaire loopbrug dwars door het pand te trekken en kunstwerken van Georges Smits en Wout Vercammen in het interieur te integreren, herschiep hij het volkscafé De Ketel tot het horeca-icoon van de jaren zeventig.

Luc Deleu was ook de architect die het huis van zijn vriend Panamarenko verbouwde, uitbreidde en deed beschermen. "Eerst heb ik de serre aan de achterkant geregulariseerd, daarna heb ik een serre aan de voorgevel gehangen en uiteindelijk het helikopterplatform op het dak geplaatst", zegt Deleu die ook een 'Dépendance' van een hotel op de Furkapas in Zwitserland voor Panamarenko verbouwde.

Internationaal bekendheid verwierf Deleu met zijn constructies met scheepscontainers. "Containers zijn de natte droom van elke architect. De bouw is rap klaar en je kan hoog gaan. Op het idee van die containers kwam ik via legoblokjes. Die gebruikte ik om ambitieuze constructies te maken die ik in het echt niet kon uitvoeren. Op zoek naar lego stootte ik op minicontainers voor modelbouw. Grappig, in die speelgoedwinkels kwam ik Panamarenko eens tegen. 'Ben jij hier ook voor je werk?', vroeg die."

Niemand dacht dat die containerconstructies werkelijkheid konden worden, tot Deleu er met een doorzettende galeriehouder in het Zwitserse Neuchâtel en Basel in slaagde een containertoren te bouwen. Daarop volgden tal van uitnodigingen om op kunstfestival tijdelijke obelisk, triomfbogen, bruggen en uitkijkposten met containers op te trekken. Het Middelheim Beeldenpark bestelde in 2004 een vaste constructie. Gent en Brussel volgden.

Een belangrijk project waar Deleu zijn schouders onder zette, was het restauratiedossier van het Antwerpse Le Corbusier-huis. Zopas ging de eerste fase in uitvoering. "Zo'n straf huis", looft Deleu, "ik hoop de volledige restauratie te kunnen afronden."

Barricade

Wie zijn nieuwste kunstwerk wil zien, moet naar zijn nieuwe huisgalerie Keteleer in de Pourbusstraat. Geïnspireerd door het beroemde schilderij 'La liberté guidant le peuple' van Delacroix zocht Deleu naar manieren om een barricade als kunstwerk te presenteren. Hij maakte al versies met puin, boeken en met de bekende rood-blaauwe designstoelen van Gerrit Rietveld. Die gebruikte hij ook bij Keteleer. "Panamarenko maakte een barricade met ijsblokjes, Christo met olievaten en een Turks kunstenaar met museumstukken. Ik hou van die strakke Rietveld-stoelen. Als je ze stapelt, komt er chaos in de orde."

Als veelbouwer zal Luc Deleu de toekomst niet ingaan, wel als een van de meest inspirerende architecten. Daarover bestaat na anderhalve eeuw T.O.P. Office weinig twijfel. Dat beseft ook Antwerpen, dat werkt aan een blijvend kunstwerk in de openbare ruimte. Deleu kreeg de opdracht om een uitkijkplatform te ontwerpen voor de Scheldekaaien op het Zuid. 'Stuurboord/bakboord' heet het project, dat speelt met spiegelingen, perspectief en kleur. Het wordt een warme hulde aan het water.

Cogels Osylei

In mei 1968 trok Luc Deleu met partner Laurette Gillemot in huis 'Les Nénuphars' ('De Waterlelies') op de toen versmide Cogels Osylei. Het art nouveau-huis was ontworpen door de door hem bewonderde architecten August Cols en Alfried Defever. Aanvankelijk huurde hij een deel van het pand, later kocht hij het voordelig aan.

Omdat het onderkomen was, maakte Deleu werk van een restauratie. Wel werd 'Les Nénuphars' geen postkaartmonument, zoals de meeste inmiddels beschermde burgerpaleizen van de buurt, het bleef altijd een doorleefde woon- en werkplek met zichtbare gebruikssporen. In de jaren tachtig liet Deleu voor- en achtertuin bewust verwilderen.

In het huis groeide het archief van T.O.P. Office over meer dan vijftig jaar uit. Vandaag is het een schat, gegeerd door musea en erfgoedinstellingen. Toch verkiest Deleu om zijn werk onder te brengen in een eigen stichting, die hij in het najaar geconcretiseerd wil zien. Voorlopig blijft alles in 'Les Nénuphars', in goede handen van twee trouwe assistenten. "Ik wil het archief niet zomaar schenken aan een overheid, die mij nooit opdrachten heeft gegeven. Dat is mijn dwarse karakter", licht Deleu toe.

Inmiddels hebben het M HKA en het Vlaams Architectuurinstituut wel delen van het archief ontsloten en gedigitaliseerd. De overzichtstentoonstelling in deSingel en het bijbehorende boek zijn daarvan het resultaat.

www.desingel.be, www.keteleer.com, www.topoffice.to